

Ryszard Kołodziejczak

WSZYSCY JESTEŚMY WIELKĄ RODZINĄ. GAŁĄŻ FILIPA DOPIERAŁY (1849-1907) Z PARAFII STRZELCE WIELKIE¹

Odkrycie po wielu latach, że jedna z moich koleżanek z czasów uczęszczania do Liceum Ogólnokształcącego w Gostyniu jest daleką krewną, kuzynką, dało mi powód do kompleksowego badania powiązań rodzinnych². Im dalej sięgamy w przeszłość, głównie w przypadku licznych rodzin, tym bardziej zaskakują nas niespodziewane powiązania rodzinne, z których nie zdajemy sobie czasami sprawy. Powiązania te tworzyły się głównie na skutek małej mobilności dawnych mieszkańców tych ziem, zwłaszcza pochodzenia chłopskiego. Rzadko wychodzili oni w swoich zapędach matrymonialnych poza daną parafię, swoją wieś lub miasteczko. Sprawiało to, że duża część osób w różnym stopniu była ze sobą spokrewniona.

Gałąż Filipa Dopierały niczym specjalnym nie wyróżnia się od pozostałych, ale powiązania rodzinne od strony żony Filipa, Elżbiety Sassek, jak i poprzez jedną z ich córek Mariannę urozmaicają nieco miejscową genealogię i wychodzą poza obszar parafii wielkostrzeleckiej. Trafiamy więc do pa-

¹ Tekst jest fragmentem obszerniejszego opracowania: R. K o ł o d z i e j c z a k, *Dopierałowie z Lipia 1765-2015, czyli krótka, genealogiczna historia rodzin, krewnych i powinowatych z parafii Strzelce Wielkie, onegdaj wielkiej, koło Gostynia, opodal Świętej Góry położonej*, Wrocław 2015, mps w zbiorach Muzeum w Gostyniu.

² Konsekwencją odkryć genealogicznych był zorganizowany w 2015 roku zjazd rodzinny, na którym pojawili się członkowie rodziny z różnych, często odległych gałęzi rodowych. Wiemy, że drzewo genealogiczne rośnie dalej. Szacuje się, że ród liczy około 3000 osób.

rafii Gostyń Stary, za Pogorzelę, do parafii w Wyganowie. Zdarzył się też przypadek, że krótko przed Wiosną Ludów przybyła na teren parafii Strzelce Wielkie rodzina znad granicy z zaborem rosyjskim, a mianowicie z parafii Grodzisko pod Pleszewem.

Filip Dopierała urodził się jako drugie dziecko Kazimierza i Michaliny z domu Wyrwińska 8 maja 1849 roku w Strzelcach Wielkich. Imię Filip pochodzi od greckiego słowa *filhippos*, co oznacza kochający konie lub znawca koni. Jak było w przypadku naszego Filipa? Miał 26 lat, kiedy brał ślub z Elżbietą Sasek vel Sassek³ 20 sierpnia 1875 roku. Do 1874 roku nazwisko pisane było w metrykach kościelnych jako Sasek. Wyjątek stanowi wpis przy zgonie Jana Saska (1800-1853), gdzie wpisano nazwisko Sas. Jan Sas to brat dziadka Elżbiety, Andrzeja Saska. Ojcem Elżbiety był Kasper Sasek (1833-1866)⁴, a matką Marianna, o której szerzej dalej. Ślub kościelny Filipa i Elżbiety odbył się w kościele w Strzelcach Wielkich. Świadcami na ślubie cywilnym byli Wojciech Leśniak i Ignacy Leśniak z Drogoszewa. Dwa dni później w kościele wielkostrzeleckim świadkiem był ten sam Ignacy Leśniak oraz Ignacy Wyrwiński z Zalesia. Normą w owych czasach był zwyczaj, że świadkami (pod warunkiem braku jakichś komplikacji rodzinnych) byli ojcowie oblubieńców. Kazimierz Dopierała, ojciec Filipa, nie mógł być świadkiem, gdyż zmarł prawie dwa miesiące przed ślubem. Kim zatem byli świadkowie Wojciech i Ignacy Leśniak reprezentujący stronę Elżbiety?

Tu, zanim wrócimy do Filipa, należy cofnąć się w czasie o wiele, wiele lat. Wszystko po to, aby rozeznac się w dość skomplikowanych układach rodzinnych. Prawdopodobnie są i takie zdarzenia, które były skrywane przez głównych aktorów rodzinnego teatru.

W akcie ślubu (zarówno cywilnym jak i kościelnym) Filipa i Elżbiety rodziców Elżbiety określa się jako Kasper i Marianna. Dodatkowo w akcie ślubu cywilnego wpisano odpowiednio nazwiska: Sasek i Leśniak. W rze-

³ Nazwisko Sasek i Sassek w niniejszym tekście jest używane zamiennie w stosunku do tych samych osób. Jeśli dane zdarzenie lub kontekst dotyczy okresu sprzed 1874 roku, stosowano nazwisko Sasek. Po tej dacie przyjęło się nazwisko Sassek z uwagi na nomenklaturę wynikającą z zapisów pruskich USC.

⁴ Rozszerzając informacje o rodzinie Sasków, chociażby na marginesie, należy stwierdzić, że odnaleziono żyjących potomków Józefa Saska (1825-1882), który był bratem ojca Elżbiety Dopierały z domu Sasek, czyli przedstawionego tu Kaspra Saska. Józef Sasek urodził się też w Drogoszewie, a zmarł w Grodnicy 17 stycznia 1882 roku. Jego zgon w parafii Strzelce Wielkie zgłosił... Wincenty Komorniczak, ojciec Marcina Komorniczaka. Marcin Komorniczak to nikt inny jak zięć Filipa Dopierały i Elżbiety z domu Sasek. Kolejno potomkami Józefa Saska byli m.in.: syn Andrzej (1847-1888), wnuk Franciszek (1875-1908), prawnuk Ignacy (1900-1980), praprawnuk Zygmunt (1928-1999) oraz prapraprawnuk Andrzej, urodzony w 1956 roku. Andrzej Sassek mieszka w Poznaniu. Ożenił się z Gabriellą z domu Dopierała ze Smogorzewa, z Dopierałów skokowskich. Przodkowie Andrzeja Saska mieszkali kolejno w: Zalesiu, Drogoszewie, Michałowie, Gostyniu, Krajewicach. Pierwszym udokumentowanym przodkiem całej rodziny Sasków był Łukasz Sasek, zmarły w 1828 roku.

czywistości matka Elżbiety, Marianna, nie była rodzoną córką Wojciecha Leśniaka. Jej ojcem był Józef Baryzak z Szelejewa. Jak do tego doszło? Józef Baryzak vel Murczak ożenił się z Faustyną Nowaczyk vel Nowak z Szelejewa w 1832 roku. Ich córka Marianna urodziła się 2 sierpnia 1833 roku w Szelejewie jako Marianna Murczak. Józef Baryzak służył w Landwerze. Zginął lub zmarł śmiercią naturalną przed 1840 rokiem. Aktu zgonu nie odnaleziono. Po jego śmierci wdowa Faustyna wyszła za mąż za Wojciecha Leśniaka 8 listopada 1840 roku. Wspólnie mieli tylko jednego syna, rzeczzonego świadka na ślubie Elżbiety i Filipa Dopierały, Ignacego Leśniaka, urodzonego w Drogoszewie w 1841 roku.

Reasumując, należy uznać, że świadkami na ślubie Elżbiety i Filipa Dopierały byli Wojciech Leśniak, „przyrodni dziadek”, oraz Ignacy Leśniak, jego syn i jednocześnie przyrodni brat Marianny Murczak, czyli matki Elżbiety Sasek. Marianna Murczak przejęła nazwisko Leśniak po ojczymie. Udowodnienie tych powiązań wymagało dokonania szeregu analiz. Zatem nieco jeszcze odbiegniemy od zasadniczego tematu.

Świadkami na ślubie Wojciecha Leśniaka z Drogoszewa z wdową Faustyną 8 listopada 1840 roku byli: Michał Ludwiczak z Lafajetowa i Ignacy Stankiewicz z Drogoszewa. Zgodnie z oryginalnym zapisem Wojciech Leśniak w akcie ślubu miał 25 lat, a Faustyna Nowaczyk vel Nowak, *primo voto* Murczak vel Marczak, liczyła sobie lat 38. W tym samym dniu w kościele w Strzelcach Wielkich odbyło się łącznie 5 ślubów, m.in. ślub Anny Leśniak, siostry Wojciecha Leśniaka z Drogoszewa, z Janem Nowakiem z Szelejewa, tzn. bratem Faustyny, urodzonym w 1808 roku. Obie pary miały tych samych świadków. Była to typowa w owych czasach wymiana: „ja ci syna i córkę, a ty mi odwrotnie – córkę i syna”. Wszystko zostaje w rodzinie.

Faustyna była prawdopodobnie pierwotnym dzieckiem Pawła Nowaka vel Nowaczyka i Katarzyny z domu Frydrych. Nazwisko Frydryszak, zbliżone więc do brzmienia nazwiska Frydrych, pojawi się w rodzinie Filipa Dopierały około 100 lat później. Czy istnieje pomiędzy tymi osobami powiązanie? Nazwisko Faustyny w akcie chrztu zapisano jako Nowaczyk. Inne rodzeństwo nosi nazwisko Nowak. Wszyscy urodzili się w Szelejewie. O bracie Faustyny, Janie Nowaku, podano już wyżej pewne informacje. Młodszym rodzeństwem Jana byli: Marianna, urodzona w 1812 roku, Zofia, urodzona w 1815 roku oraz bracia Stanisław, urodzony w 1818 roku i Tomasz, urodzony w 1821 roku. Dlaczego tak dużo miejsca poświęcono Nowakom? Ponieważ również ich krew płynie w żyłach potomków Filipa i Elżbiety Sasek. Faustyna Leśniak *primo voto* Murczak zmarła w Drogoszewie 24 listopada 1881 roku. Status zmarłej określono jako *mulier*. Faustyna przeżyła swojego zięcia Kaspra Saska o ponad 8 lat.

Należy jeszcze wspomnieć, że rodzicami Wojciecha Leśniaka, urodzonego w 1816 roku i jego siostry Anny, byli Urban Leśniak i Magdalena

z domu Płonka. Płonkowie to rodzina dużo wcześniej związana z Drogoszewem i Godurowem. Informacje o Płonkach pojawiają się w księgach kościelnych już w 1735 roku⁵.

Elżbieta miała brata, Ignacego Saska vel Caska, urodzonego 10 lipca 1863 roku w Drogoszewie. Ich ojciec, Kasper Sasek, urodził się w 1833 roku. Ożenił się z Marianną z domu Murczak, a nie Leśniak, jak wynikało z niektórych akt, 3 lutego 1855 roku w Strzelcach Wielkich. Pierwsze dziecko, a więc Elżbieta Sasek urodziła się w Drogoszewie 14 listopada 1855 roku. Można powiedzieć, że w przepisowym terminie. Do 10 lipca 1863 roku, kiedy przyszedł na świat w Drogoszewie Ignacy, czyli w ciągu 7 lat, nie pojawiło się na świecie inne dziecko tej pary. Zapis aktu chrztu Ignacego z 12 lipca 1863 roku być może daje odpowiedź na pytanie o przyczynę braku innego potomstwa Kaspra i Marianny. Tajemnica zawarta na tym skrawku papieru niech tam jednakże pozostanie. Po 1863 roku nie urodziło się żadne dziecko Kaspra i Marianny Murczak. Kasper Sasek nie żył już podczas ślubu córki Elżbiety w 1875 roku. Zmarł nagle na drodze koło Godurowa 15 stycznia 1873 roku. Tajemniczy jest wpis w akcie zgonu, tzn. uwaga, jaką poczynił ksiądz: „żona Katarzyna w Drogoszewie”. Żoną była przecież Marianna! A więc nie ta żona i nie ten Kasper? Pomyłka to czy prawda? Nie działały wówczas jeszcze pruskie USC, dlatego dane zaczerpnięte są tylko z akt kościelnych.

Z bratem Elżbiety Sassek, Ignacym, wiąże się też inna tajemnica dotycząca zmiany nazwiska na Casek. Od momentu ślubu 14 października 1886 roku w USC w Kobylinie, Ignacy, jak i jego żona Katarzyna z domu Bruder, zaczynają pisać się Casek. Potwierdza to również akt ślubu kościelnego z 17 października 1886 roku zawarty w świątyni pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Wyganowie. Czy to tylko pomyłka urzędnika USC, czy świadoma zmiana, trudno dociec. Wywodzący się z tego małżeństwa potomkowie w większości żyją we Wziąchowie, Paradowie i innych pobliskich miejscowościach. Aktualnie żyje tylko około 20 osób noszących takie nazwisko. Jest to w Polsce odosobniony przypadek, by tym samym nazwiskiem posługiwało się tak mało ludzi. Żona Ignacego Caska, Katarzyna Bruder, córka Antoniego i Magdaleny z domu Antoszek, urodziła się 20 marca 1867 roku w Paradowie. Status ojca – *colonus*, czyli rolnik. Ustalono dane o przodkach Katarzyny z rodziny Bruder do pradziadka Franciszka (urodzony około 1770 roku) włącznie. Związani z tą okolicą od dawna zamieszkiwali w Targoszynie (Targoszycach). Paradów i Wziąchów obecnie należą do gminy Pogorzela w powiecie gostyńskim.

Analiza różnych dokumentów rodziny Sasek i Bruder, jak i etymologia nazwisk, daje podstawę do wyciągnięcia wniosku, że przodkowie tych

⁵ Inna Magdalena Płonka była żoną Jana Marciniaka (około 1768-1858), osiadłego w Michałowie, po uwłaszczeniu chłopów w Godurowie. Zmarła w Michałowie w 1850 roku.

rodzin mogli mieć pochodzenie niemieckie⁶. Przyznają to obecni potomkowie, wspominając wcześniej zasłyszane w rodzinie opowieści. Przeważał jednak „żywiół polski”, szczególnie dzięki żonom Polkom już w 1. połowie XIX wieku.

Żywy był kontakt pomiędzy rodzinami Sasków i Casków a Dopierałami z Drogoszewa w czwartej ćwierci XIX stulecia oraz wiele lat później z rodziną Komorniczaków. I tak jest do dzisiaj, co może być godnym naśladowania przykładem.

Marianna Leśniak vel Marczak vel Murczak zmarła w Drogoszewie 28 lutego 1908 roku. Zgon zgłosił Marcin Komorniczak⁷. Od listopada 1907 roku zaczęła się bowiem w Drogoszewie era Komorniczaków z Grodnicy⁸. W tym czasie umarł Filip Dopierała. Zatem historia się powtórzyła. Teściowa przeżyła swojego zięcia, Filipa Dopierałę, jak matka Marianny, Faustyna, zięcia – Kaspra Saska.

Co jednak działo się po ślubie Filipa i Elżbiety Sassek? Dzieci rodziły się przez ponad 22 lata. Ustalono dane dotyczące 13 urodzeń. W tym czasie zaczęła się większa migracja m.in. polskiej ludności do zachodnich części zjednoczonych już Niemiec. Zbliżały się niepokoje społeczne i okres I wojny światowej. Miało to niebagatelny wpływ na losy tych dzieci, jak również dzieci z innych gałęzi rodziny Dopierałów. Z trzynastorga pociech Filipa i Elżbiety sześcioro zmarło jako maleństwa. Dane te uporządkowano chronologicznie w tabeli 1. Jako małe dzieci zmarły kolejno: Katarzyna, Franciszek, Wojciech, Józefa, Antoni i Marcin. O pozostałym rodzeństwie można opowiedzieć więcej na podstawie dokonanych ustaleń.

Pierworodna Antonina urodziła się 30 maja 1876 roku w Drogoszewie. Chrzest otrzymała 3 czerwca 1876 roku. Rodzice chrzestni to: Antoni Porzucek – szwagier ojca Antoniny, czyli mąż Ewy Dopierały, siostry Filipa oraz Franciszka Grzywacz z domu Dopierała, siostra przyrodnia Filipa po pierwszej żonie Kazimierza Dopierały, Małgorzacie Czapulak. Mąż Antoniny, Józef Szymanowski urodził się około 1867 roku w Drzęczewie. Był synem Józefa, urodzonego około 1838 roku w Michałowie, jako syna Teofila i Rozalii z domu Juskowiak. Juskowiakowie to jedna z rodzin osiadłych w Michałowie po uwłaszczeniu chłopów z Godurowa w 1835 roku.

⁶ Sas, Sasek i Sassek – przodkowie osób o tym nazwisku mogli pochodzić z Saksonii.

⁷ Marcin Komorniczak urodził się w Grodnicy, tak jak i jego ojciec Wincenty (1851-1937). Skąd pojawił się Jan Komorniczak, dziadek Marcina w Grodnicy i jaka była jego rodzina? Próba odpowiedzi znajduje się w opisie życia rodziny Marianny Komorniczak, późniejszej żony Kazimierza Dopierały, syna Michała z Michałowa i Jadwigi Dułacz z Zalesia.

⁸ Grodnica, niem. Zaundorf, od około 1246 roku należała do dóbr kościelnych (biskupów poznańskich). Władze pruskie, tuż po dokonanych rozbiorach Polski, skonfiskowały majątek, tworząc dobra rządowe, tzw. ekonomię krobską. W skład tej ekonomii weszła też Grodnica. Zob. *Majątki wielkopolskie*, t. 1, *Powiat gostyński*, Szreniawa 1997, s. 77.

Tabela 1.

Dzieci Filipa Dopierały (syna Kazimierza i Michaliny Wyrwińskiej) z Elżbietą Sasek

Lp.	Imię dziecka	Rok urodzenia	Rok ślubu	Imię i nazwisko współmałżonka	Rok i miejsce zgonu
1	Antonina	1876	1893	Józef Szymanowski	brak danych
2	Katarzyna	1877	-	-	1877 Drogoszewo
3	Tomasz	1878	1905	Jadwiga Rogalka	1916 Beaumont, Francja
4	Stanisław	1881	1921	Antonina Nawrocka	brak danych
5	Franciszek	1883	-	-	1884 Drogoszewo
6	Wojciech	1885	-	-	1886 Drogoszewo
7	Marianna	1887	1907	Marcin Komorniczak	1935 Drogoszewo
8	Katarzyna	1888	1913 1918	Ignacy Frydryszak Jan Frydryszak	1974 Gostyń
9	Józefa	1891	-	-	1891 Drogoszewo
10	Zofia	1892	brak danych	(imię nieznane) Kazmierczak	brak danych
11	Agnieszka	1894	brak danych	brak danych	Wałbrzych
12	Antoni	1895	-	-	1895 Drogoszewo
13	Marcin	1898	-	-	1898 Drogoszewo

Józef Szymanowski i Antonina Dopierała mieli syna urodzonego 12 kwietnia 1900 roku w Zipsendorf w Niemczech. Co jednak ciekawe, chrzest chłopca odbył się w Strzelcach Wielkich 20 maja 1900 roku, a chrzestnymi byli Tomasz Dopierała z Drogoszewa, czyli brat Antoniny, i Rozalia Leśniak z Trzecianowa, prawdopodobnie z rodziny Leśniaków omawianych wcześniej. Dalszych losów Antoniny i jej męża Józefa nie ustalono.

Pierwszym w kolejności synem Filipa był Tomasz – jedyny, w którego gałęzi zachowała się do dzisiaj ciągłość męskich potomków. Wszyscy członkowie rodu z małżonkami liczą sobie prawie 100 osób. Tomasz przyszedł na świat 12 grudnia 1878 roku w Drogoszewie. Ożenił się z Jadwigą Rogalką vel Rogalą z Czeluścina. Ustalono dane o przodkach Jadwigi do jej pradiadka, Macieja Rogalki włącznie i jego żony Apolonii, urodzonych około 1770 roku. Inni przodkowie Jadwigi o nazwiskach Gruchot, Gruchowiak, Kuczyński, Wałkowski to osoby żyjące także w pobliżu Czeluścina na terenie parafii Pępowo i Kobylin. Tomasz Dopierała po ślubie zamieszkał w Czeluścinnie. Miał dwoje dzieci: Franciszka, urodzonego 20 marca 1906 roku, zmarłego 29 stycznia 1909 roku w Czeluścinnie oraz Jana, urodzonego

17 czerwca 1909 roku, zmarłego 13 lipca 1995 roku w Opolu. Gdy wybuchła I wojna światowa, Tomasz, jak wielu Wielkopolan, został powołany do służby w wojsku pruskim. Tak o nim pisze Barbara Król:

Żołnierz 10 Kompanii Rezerwowego Pułku Piechoty Nr 13, poległ we Francji, na wzgórzach na południe od Beaumont 15 marca 1916 roku [...] Beaumont – miasto we Francji, między Somagneux a Ornes pod Verdun, gdzie wtedy znajdowała się ta kompania⁹.

Syn Tomasza, Jan, wrócił do parafii ojca, do Drogoszewa i zapukał do drzwi przyszłego teścia. Tomasza Ciekańskiego¹⁰ i jego żonę Jadwigę z Matuszaków poprosił o rękę córki Ewy, urodzonej 8 grudnia 1911 roku w Drogoszewie. Ślub miał miejsce w kościele w Strzelcach Wielkich 7 września 1930 roku. Dwie rodziny mieszkające blisko siebie w Drogoszewie łączą się w ten sposób na innym już terenie. Jan Dopierała i Ewa z Ciekańskich. Małżeństwu temu urodziło się czworo dzieci. Wszyscy w Czeluścinku, oprócz pierwszego syna Bronisława, który urodził się w Drogoszewie w 1931 roku (takie małe Drogoszewo, a tyle się działo)¹¹. Pozostali potomkowie to: Józef, urodzony w 1933 roku, zmarły w Opolu w 1994 roku; Emilia, urodzona w 1937 roku; Eugeniusz, urodzony w 1939 roku, zmarł w 1945 roku. Najdalej od rodzinnego gniazda, bo aż do Krakowa¹², przeniósł się Bronisław, pilot wojskowy.

Brat Bronisława, Józef, trafił do Opola. Emilia wyszła za Józefa Pazołę w 1959 roku. Obecnie mieszkają w Bodzewie. Ustalono dane o przodkach Józefa Pazoły do pradziadka Szymona, urodzonego około 1814 roku i jego żony Ewy Gościańskiej. W połowie XIX wieku Szymon był soltysem w Sułkowicach, gdzie posiadał gospodarstwo rolne. Status – gospodarz.

⁹ B. Król, *Polegli w I wojnie światowej 1914-1918 z parafii Pępowa pow. Gostyń*, Pępowo 2014.

¹⁰ Ojciec Tomasza Ciekańskiego (1864-1933), Michał (1830-1899), ożenił się z Rozalią z domu Szlachetka (1832-1915) z Lipia. Brat Rozalii, Jan Szlachetka, syn Mikołaja i Brygidy Wojtyniak, był cieślą – stolarzem z Podrzecza (zmarł w 1909 roku), o którym często wspominał w swoich dziennikach Edmund Bojanowski. Był człowiekiem majątnym. W 1869 roku, kiedy toczyły się sprawy spadkowe dotyczące m.in. Edmunda Bojanowskiego (chodziło o majątek Boreczek koło Osowca w parafii Dolsk), Jan Szlachetka chciał kupić ów majątek z wolnej ręki za 3000 talarów. Do transakcji jednak nie doszło z przyczyn proceduralnych, tj. licytacji. Szerzej na ten temat zob.: E. Bojanowski, *Dziennik*, t. 4, Wrocław 2009, s. 449, 626-627, 630 i 667.

¹¹ Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1392 roku. W 1840 roku wieś była własnością Karola Stablewskiego z Zalesia. Niemiecka nazwa Drogoszewa – Mühlenberg: *Majątki wielkopolskie...*, s. 55. Należy jednak uściślić, że do Stablewskich należała tylko część Drogoszewa, zwana Zalewskim. Drogoszewo Godurowskie było w rękach właścicieli Godurowa. W księgach kościelnych nie było jednakże takiego podziału.

¹² Tam aktualnie mieszka Bronisław Dopierała.

Filip Dopierała (1849-1907) doczekał się swojego imiennika dopiero w 2000 roku. Jest nim Filip Dopierała, syn Wojciecha i Grażyny z Tomaszewskich, praprawnuk Tomasza oraz prapraprawnuk Filipa z Drogoszewa.

Niewiele informacji zebrano o Stanisławie urodzonym w Drogoszewie 22 kwietnia 1881 roku. Jego rodzicami chrzestnymi byli Wojciech II z Michałowa (brat Filipa) oraz Antonina Roszak z domu Wojtkowiak. W akcie chrztu Stanisława znajduje się wpis o ślubie z Antoniną Nawrocką. Miał on miejsce 5 czerwca 1921 roku w Strzelcach Wielkich. Stanisław Dopierała miał córkę, Władysławę, po mężu Klonowską. Klonowscy mieli córki: Krystynę i Irenę. Dzieci Krystyny już nie żyją. Irena zmarła bezpotomnie.

W środku lata, 20 lipca 1887 roku urodziło się siódme dziecko Filipa i Elżbiety – Marianna. Było to bardzo popularne imię. Nie nadawano zaś prawie wcale imienia Maria. Tak wynikało z tradycji Kościoła¹³. Jeszcze wtedy nikt zapewne nie przewidywał, że po 41 latach pierwsza córka Marianny, Jadwiga, oraz Kazimierz Dopierała, połączą dwie gałęzie Dopierałów¹⁴. Potomkowie Kazimierza Dopierały (1806-1875) i jego dwóch żon: Małgorzaty i Michaliny. Zanim do tego doszło, Marianna mieszkała w Drogoszewie przez 20 lat. Jej chrzestnymi byli Jan Dratwiak i Agnieszka Józwiak, oboje prawdopodobnie z Drogoszewa. Przypadek i choroba zrządziły, że po krótkim życiu umarła pierwsza żona Marcina Komorniczaka (1877-1972) z Grodnicy, Agnieszka Konieczna (1878-1904) z Koszkowa. Gruźlica dalej zbierała swoje żniwo. Po trzech latach Marcin Komorniczak połączył się węzłem małżeńskim z Marianną. Ślub w kościele w Strzelcach Wielkich odbył się 25 listopada 1907 roku. Marcin to grodniczanie, który przyszedł na świat 2 listopada 1877 roku. Jego ojciec Wincenty również urodził się w Grodnicy. Skąd pojawił się w Grodnicy dziadek Marcina, Jan? Wpis w akcie ślubu Jana Komorniczaka (1823-1898) z Agnieszką Wojciechowską w parafii Strzelce Wielkie z 10 listopada 1850 roku wskazuje, że był to „młodzian” z Bodzewka¹⁵.

Na próżno wertowano księgi parafii Domachowo w poszukiwaniu wpisów dotyczących narodzin Jana. Nie tylko zresztą Jan pojawił się w Grodnicy. Był tu już wcześniej jego brat Antoni. W Grodnicy zamieszkała także z dwójką dzieci siostra Jana i Antoniego, Marianna. Działo się to wszystko w tragicznych okolicznościach: po śmierci męża Antoniego Skrzypczaka 13 marca 1852 roku w Dusinie. Wcześniej Skrzypczakom umarło pięcioro dzieci. Nie powodziło się tej rodzinie. Jej członkowie często zmieniali miejsce zamieszkania i pracy: Witoldowo, Daleszyn, Dusina. Tam rodziły się i umierały dzieci. Jeszcze wcześniej, bo 29 września 1844 roku

¹³ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Maria> [dostęp: 25 stycznia 2015 roku].

¹⁴ Podobny przypadek dotyczył rodziców autora.

¹⁵ Grodnica i Bodzewko były w jednym kluczu własnościowym, co może tłumaczyć fakt, że wcześniej zamieszkiwał tam Jan Komorniczak.

zmarła w Grodnicy następną, niezamężną siostrą Katarzyna (w wieku 30 lat). Jako przyczynę podano duszność. Pracowała przez pewien czas w majątku Gola w charakterze służącej. Prawdopodobnie choroba spowodowała, że szukała pomocy u brata Antoniego, który 8 maja 1842 roku poślubił Franciszkę Rębowską z Grodnicy. Skąd przybył Antoni? Strzeleckie wpisy kościelne milczą na ten temat.

Antoniemu Komorniczakowi (bratu Jana) i jego żonie Franciszce urodziły się bliźniaki: Kasper i Agnieszka. Miało to miejsce w Grodnicy po Bożym Narodzeniu, to jest 29 grudnia 1842 roku. Ich chrzestnymi była m.in. siostra Antoniego, Katarzyna, mieszkająca wówczas w Goli. Chrzestnym Kaspra został Jan Czapula, syn Andrzeja i Jadwigi z domu Gaułwia, czyli teściów Kazimierza Dopierały. Niestety, dzieci te zmarły 21 lutego 1844 roku. Antoni i Franciszka nie mieli już więcej potomstwa. Antoni zmarł 19 sierpnia 1902 roku w Grodnicy. Był włodarzem, ratajem i świetnym gawędziarzem. Stał się popularny nie tylko w Grodnicy. Jego żona Franciszka zmarła również w Grodnicy w 1895 roku.

Tak więc cała czwórka rodzeństwa z rodziny Komorniczaków (poznana dotychczas) związana była z Grodnicą, ale tylko jeden z nich, Jan, stworzył dużą rodzinę. Janowi i Agnieszce z domu Wojciechowskiej w latach 1851-1868 urodziło się sześcioro dzieci. Pierworodny był Wincenty (1851-1937) – jego historia jest już znana¹⁶. Kolejne dzieci Jana Komorniczaka to: Franciszka (1855-1909), żona Michała Radojewskiego; Antoni (urodzony w 1857 roku) z żoną Marianną z domu Radojewską (przykład kolejnej „wymiany ślubnej”); Jadwiga (1862-1862); Marianna (1864-1947), która wyszła za mąż za Jana Genderę, a zmarła w 1947 roku w Gostyniu. Ostatnim dzieckiem Jana Komorniczaka był Stanisław, urodzony w 1868 roku w Grodnicy, podobnie jak poprzednio wymienione rodzeństwo. Losy Stanisława są niezane. Natomiast Franciszka i Antoni związali swoje życie z parafią w Dolsku.

Czy było jeszcze inne rodzeństwo Jana Komorniczaka, jego brata Antoniego i dwóch sióstr zmarłych w Grodnicy? Gdzie mieszkali ich rodzice? Odpowiedź brzmi: wszystko zaczęło się w parafii Grodzisko Pleszew. Dowód stanowi m.in. akt ślubu z parafii Grodzisko Pleszew, jaki zawarty został 7 listopada 1808 roku w miejscowości Pacynowice. Marcin i Marianna Białasówna¹⁷ urodzili się około 1777 roku. Można przypuszczać, że pochodzili ze wsi Pacynowice lub Prokopow koło Pleszewa. Marcin był synem Pawła. Dowodem na to było nazwisko Pawłowski użyte przy wpisie o narodzinach

¹⁶ Ta część historii rodziny została opracowana przez innego autora.

¹⁷ Nazwisko Białas występuje w rejonie Pleszewa także współcześnie. Teoretycznie istnieje możliwość odnalezienia potomków z męskiej linii o nazwisku Białas z przełomu XIX i XX wieku. Podjęto próbę kontaktu z osobami o tym nazwisku, jednak ostatecznie kontynuowanie tych działań przekroczyło możliwości autora.

co najmniej dwojga dzieci. Zwany był też Skotarzem, co oznaczało pasterza. Słowo to, dość często używane jako określenie funkcji, zajęcia czy zawodu, w konsekwencji tworzyło nazwisko. Oprócz wymienionych już wcześniej czworga dzieci Marcina i Marianny z domu Białas, stwierdzono istnienie jeszcze pięciorga następnych. Były to: Anna (1809-1809), Agata (1814-1819), Andrzej (1821-?), Tomasz i Stefan, bliźniaki (1826-?). Wszyscy przyszli na świat w parafii Grodzisko Pleszew. Odpowiedź na pytanie, dlaczego cała populacja rodziny Komorniczaków pochodzi od Jana (1823-1898), wydaje się być na podstawie poczynionych ustaleń dość oczywista.

Jan Komorniczak na chrzcie otrzymał imię Jan Chrzciel. Jako jedyny urodził się we wsi Chrzanów w parafii Kuczków, położonej tuż obok parafii Grodzisko Pleszew. Było to 11 czerwca 1823 roku. Zmarł 25 listopada 1898 roku w Dolsku, prawdopodobnie w domu córki Franciszki.

Można jeszcze dodać, że Marcin Komorniczak (protoplasta) zmarł w 1831 roku w Pacynowicach, a jego żona Marianna w roku poprzednim. W 1831 roku żyły jeszcze następujące dzieci tej pary: Marianna (około 21 lat), Katarzyna (20 lat), Antoni (12 lat), Jan (8 lat) i być może Andrzej (10 lat) oraz Tomasz i Stefan mający po 5 lat. Nie ustalono, jakie były losy trzech ostatnich synów. Prawdopodobnie zostali adoptowani i zmienili nazwiska.

Marianna już po ponad roku od śmierci ojca Marcina wyszła za mąż za Antoniego Skrzypczaka w Gostyniu Starym. W tym miejscu „postawiono kropkę nad i” – powód zmiany miejsca zamieszkania tej rodziny w latach trzydziestych XIX wieku wydaje się oczywisty. Był to jedyny, dotyczący rodzin przedstawionych w tym opracowaniu, stwierdzony i udokumentowany przypadek exodusu z rodzinnych, dalekich stron do parafii wielkostrzeleckiej. Jak na ówczesne warunki to duża odległość, a taka radykalna zmiana wynikła z faktu utraty rodziców.

Przejdźmy do roku 1907. Trzeba tu przytoczyć fakt, że na kilka dni przed ślubem Marianny z domu Dopierały i Marcina Komorniczaka zmarł Filip Dopierała. Stało się to 18 listopada 1907 roku z przyczyn naturalnych. Zgon zgłosiła żona, zanotował ksiądz. Pogrzeb odbył się trzy dni później.

Oto potomkowie Marianny Dopierały i Marcina Komorniczaka. Z jednej strony utworzyła się linia męska od Marcina Komorniczaka, z drugiej żeńska – od Marianny Dopierały.

Nie pierwsza to i nie jedyna sytuacja, kiedy małżonkowie mieli wspólnych przodków. W tym przypadku chodzi o Kazimierza Dopierałę (protoplasta) i oczywiście jego rodziców (Piotra i Agnieszkę Ratajczak) oraz wszystkich wcześniejszych Dopierałów, nawet jeśli wówczas nie posiadali

jeszcze nazwisk¹⁸. W przypadku pierwszej pary małżeńskiej (tabela 1) zaistniała specyficzna sytuacja z punktu widzenia wywodu genealogicznego. Stało się to jednak dopiero po drugim ślubie Kazimierza Dopierały z Rozalią z domu Wyzujak. Dzieci z pierwszego małżeństwa Kazimierza Dopierały i Jadwigi Komorniczak mają wspólnych przodków ze strony Dopierałów z dziećmi zrodzonymi z Kazimierza i drugiej żony, Rozalii Wyzujak. Wprawdzie tylko poprzez męża, ale z oczywistych względów dzieci Rozalii nie zaliczają się do drzewa genealogicznego Komorniczaków. Kwalifikacja taka byłaby błędna.

Tabela 2.

Dzieci Marcina Komorniczaka i Marianny Dopierały, córki Filipa i Elżbiety Sasek

Lp.	Imię dziecka	Rok urodzenia	Rok ślubu	Imię i nazwisko współmałżonka	Rok i miejsce zgonu
1	Jadwiga	1908	1928	Kazimierz Dopierała	1944 Gostyń
2	Marcin	1909	-	-	II wojna światowa
3	Jan	1910	1948	Franciszka Snela	1994 Drogoszewo
4	Marianna	1913	1934	Jan Ciekański	1992 Gostyń
5	Józef	1915	1947	Helena Jankowska	1999 Gostyń
6	Katarzyna	1919	1940	Edmund Płończak	2011 Strumiany
7	Ignacy	1920	-	-	1941
8	Stanisław	1922	-	-	1939
9	Antoni	1925	1951	Władysława Wolska	1980 Wrocław
10	Franciszek	1927	1953	Teresa Niewiadomska	brak danych

Rodzina Komorniczaków w czasie I wojny światowej i tuż po niej poniosła duże straty. Marcin Komorniczak stracił dwóch synów i dwóch przyrodnich braci. Bracia to: Wincenty (1896-1917), który zginął w Rumunii

¹⁸ „Liczba przodków wzrasta geometrycznie w każdym pokoleniu: mamy dwoje rodziców, czworo dziadków, ośmiu pradziadków, szesnaścioro prapradziadków. W pokoleniu n-tym mamy 2ⁿ przodków. Czyli w dwudziestym piątym pokoleniu wstecz mamy trzydzieści trzy miliony pięćset pięćdziesiąt cztery tysiące trzydziestu dwóch przodków. Licząc średnio trzy pokolenia na sto lat jest to zaledwie osiem wieków. W XII wieku w Europie Zachodniej było zaledwie czterdzieści dwa miliony mieszkańców; dwa wieki wcześniej, kiedy to teoretycznie powinniśmy mieć ponad dwa miliardy przodków, liczba ludności w Europie Zachodniej wynosiła tylko piętnaście milionów. Przodkowie muszą się powielać – wystarczy, że dwoje naszych przadków było rodzeństwem, a już mamy o jedną czwartą mniej przodków. Zjawisko to, zwane jest ubytkiem przodków” – cyt. za: M. Nowak, *Poszukiwanie przodków. Genealogia dla każdego*, Warszawa 2005, s. 25-26.

na Bukowinie 24 września 1917 roku i Ignacy (1898-1919), zginął w powstaniu wielkopolskim w styczniu 1919 roku.

Nieco informacji posiadamy o dwojgu dzieciach Marcina Komorniczaka i Marianny Dopierały – Janie i Mariannie i ich współmałżonkach. Jan Komorniczak ożenił się Franciszką z domu Snela. Jej rodzina po ojcu wywodzi się ze Studzianny, a ze strony matki z Hyżyków z Zalesia. Całe życie mieszkali w Drogoszewie, gdzie obecnie mieszka syn, Janek. Córka Krystyna mieszka w Michałowie. Z kolei Marianna Komorniczak i Jan Ciekański związani byli z Michałowem. Ciekańscy i Dopierałowie to rodziny wywodzące się z Lipia, sąsiedzi, choć Ciekańscy osiedlili się w Lipiu¹⁹ wcześniej niż Piotr Dopierała, protoplasta. Losy pozostałych potomków Marcina Komorniczaka i Marianny Dopierały wymagają jeszcze badań.

Katarzyna, córka Filipa też urodziła się w Drogoszewie. Stało się to 20 października 1888 roku. Warto odnotować, że chrzest odbył się po dwóch dniach od urodzenia, a chrzestnymi byli: Ignacy Sasek vel Casek z Paradowa (brat matki) oraz Franciszka Grzywacz z domu Dopierała z Michałowa (przyrodnia siostra ojca). Uwagę należy zwrócić na dwa fakty. Paradów leżał w zasadzie niedaleko od Drogoszewa, tuż za Pogorzela, ale trzeba było zawiadomić chrzestnego. Może poprzez telegraf na stacji kolejowej w Zalesiu, a może przez posłańca. Ignacy Casek (tym nazwiskiem posługuje się na swoim terenie) wpisany został do księgi chrztów w Strzelcach Wielkich pod swoim rodzimym nazwiskiem Sasek.

Kiedy 29 września 1913 roku w USC Piaski przed pruskim urzędnikiem odbył się ślub Katarzyny z Ignacym Frydryszakiem, odnotowano, że Katarzyna mieszkała w Pogorzeli. Można przypuszczać, że podjęła tam pracę. Czy i w tej sytuacji pomagał Ignacy Casek? Ślub kościelny nastąpił w Strzelcach Wielkich.

Ignacy Frydryszak urodził się 4 lipca 1888 roku w Zalesiu, jako syn Józefa i Antoniny z domu Kordus. Ignacy i Katarzyna mieli córkę Marię,

¹⁹ Istniejąca w rodzinie hipoteza o czeskim rodowodzie przodków rodziny Ciekańskich może być uzasadniona. Na przełomie XVIII i XIX w. rodzina ta zamieszkiwała w Lipiu i nie należała do najbiedniejszych, jak na owe czasy. W spisie majątku z 1793 roku (tzw. kataster pruski) figurował Wojciech Czekański. Spis ten wykazuje, że posiadał 2 woły i 1 krowę. Wojciech Czekański (około 1763-1833) był pradziadkiem Tomasza Ciekańskiego (1864-1933). W Lipiu był karczmarzem i sołtysem. Już w 1. połowie XVIII wieku (ślub w 1746 roku) pojawia się nazwisko Bogusław Czeski oraz żona Elżbieta. W Smogorzewie prowadzą karczmę. Bogusław też był stolarzem, a zawód ten jest nierozłącznie związany z tą rodziną. Wspomnieć można jeszcze o Piotrze Czekańskim, stolarzu z Gostynia, o którym w swoich dziennikach pisał Edmund Bojanowski. Zob. E. B o j a n o w s k i, *Dziennik*, t. 1, Wrocław 2009, s. 66-67. W 1. połowie XIX wieku nazwisko Czekański pojawiło się w metrykach kościelnych również w parafiach Borek i Cerekwica. Fakty te, nieposzerzone o dane z głębokich i zakrojonych na szerszą skalę badań, nie dały się jednak powiązać w ten sposób, aby udowodnić podaną hipotezę.

urodzoną w 1914 roku, i syna Ignacego, urodzonego w 1915 roku. W tym czasie trwała zawierucha wojenna. Ignacy (ojciec), jak wynika z przekazów rodzinnych, zginął na froncie. Data i miejsce śmierci nie zostały ustalone.

Katarzyna ponownie wyszła za mąż – za Jana Frydryszaka z Zalesia, urodzonego 29 września 1891 roku, spokrewnionego z poprzednim mężem, przypuszczalnie kuzynem. Ślub odbył się 18 kwietnia 1918 roku w Hochemmerich (dziś dzielnica Duisburga) w Niemczech. Jan pracował jako górnik, w późniejszym okresie także we Francji, gdzie zginął w kopalni. Data i miejsce nie zostały ustalone. Katarzyna wychowywała dwóch synów po Janie: Bolesława, urodzonego w 1922 roku i Mariana, urodzonego w 1928 roku. Potomkowie Frydryszaków żyją m.in. w Gostyniu.

Ustalenia na temat przodków, szczególnie dotyczące pierwszego męża Katarzyny, Ignacego, pozwalają stwierdzić, że jego pradziadkiem był Józef Frydryszak, urodzony około 1790 roku. Rodzina ta była związana z Szelejewem do połowy XIX stulecia, a w późniejszym okresie jej część ulokowała się w Zalesiu.

Zofia, córka Filipa Dopierały, przyszła na świat w piękny dzień 12 maja 1892 roku w Drogoszewie. Nie mając jeszcze 14 lat, zmieniła miejsce zamieszkania, udając się do Elżbietkowa. Wróciła do Drogoszewa 4 października 1915 roku z Pogorzeli, aby 31 grudnia tegoż roku wyjechać do Wrocławia. Ponownie w rodzinnej miejscowości zamieszkała 7 stycznia 1919 roku. Po blisko roku udała się do Koźmina²⁰. Jej dalsze losy nie są znane.

Kolejna córka Filipa, Agnieszka urodziła się w 1894 roku. Mieszkała prawdopodobnie w Wałbrzychu. Miała córkę i syna Józefa. Brakuje jednakże danych. Agnieszka kończy poczet dzieci Filipa, które założyły rodziny.

Najmłodszy synowie Filipa Dopierały, Antoni (1895-1895) i Marcin (1898-1898), nie przekroczyli wieku niemowlęcego. Marcin zmarł w kilka godzin po porodzie. Trudno udowodnić (brak jest zapisów w księgach kościelnych i cywilnych), czy wpis do księgi meldunkowej w Drogoszewie pod datą 21 stycznia 1896 roku na temat narodzin dziecka o imieniu Apollonia, dotyczy dziecka Filipa i Elżbiety. Przyjmując tezę, że było to ich potomstwo, liczba dzieci urodzonych w tym małżeństwie wyniosłaby czternaście.

Matka, Elżbieta Dopierała z domu Sasek, w 1898 roku miała prawie 44 lata. Zmarła w Drogoszewie 12 grudnia 1923 roku. Przeżyła we wdowieństwie 16 lat.

²⁰ Liczne „wędrowki” ustalono na podstawie sołeckiej książki meldunkowej.